

Innspill Framtidens arbeidsliv

Oppdal 9. april 2021

NJ Frilans, som er den delen av Norsk Journalistlag (NJ) som organiserer frilansere, ønsker med dette innspillet til utvalget Fremtidens arbeidsliv å orientere om vilkårene for våre medlemmer. Vi har rundt 650 medlemmer hvorav de fleste er frilansjournalister og fotografer som jobber som selvstendig næringsdrivende og har enkeltpersonforetak (ENK).

Gjennom samarbeid med blant annet Kritikerlaget og Creo har vi funnet ut av utfordringene for frilansere og selvstendig næringsdrivende innen kultur- og mediesektoren er ganske like, og at de bunner i to hovedutfordringer:

- 1. Lave honorarer over lang tid.** Gjør det blant annet vanskelig for å frilansere å kjøpe forsikringer, spare til pensjon, for å kompensere for mangelen på sosial trygghet som fast ansatt har.
- 2. Dårligere rettigheter enn fast ansatte i det offentlige velferdssystemet.** Samtidig betaler selvstendig næringsdrivende mer i trygdeavgift enn fast ansatte: 11,4 prosent mot lønsmottagernes 8,2 prosent.

Kritikere og andre frilansere bidrar til mangfold og uavhengige stemmer i mediene. Derfor har arbeidsvilkårene betydning for hvordan journalistikken og den frie kritikken skapes.

Mistet inntekt under korona

Korona-pandemien har gjort det ekstra tydelig at det å være selvstendig næringsdrivende og drive enkeltpersonforetak, gjør en ekstra sårbar. Mange av våre medlemmer mistet alle oppdrag over natta da restriksjonene kom 17. mars 2020.

I en arbeidsmiljøundersøkelse NJ gjorde i desember, kom det fram at 63 prosent av frilanserne hadde mistet inntekt under pandemien, halvparten fikk mindre oppdrag. 27 prosent svarte de mottok krisepakken for frilansere og selvstendig næringsdrivende. Samtidig vet vi at langt flere kunne hatt behov for å motta støtten, men fordi inntekten varierer fra år til år, og fordi 2019 ble lagt til grunn og ikke de tre siste årene slik Creo mfl. argumenterte for, var det flere som falt utenfor. Det er vanskelig å jobbe som journalist og fotograf når arrangementer er avlyst, og en ikke lenger kan møte kilder.

Bransjen betaler ikke anbefalte satser

Frilansere bør få likt betalt som sine ansatte kolleger. Det slås også fast i rammeavtale om kjøp og salg av frilansstoff mellom Norsk Journalistlag og Mediebedriftenes Landsforening.

Som næringsdrivende med enkeltmannsforetak må frilansere selv dekke mange kostnader som ansatte får dekket av arbeidsgiverne, som data, foto- og videoutstyr, kontor, etterutdanning/kurs, forsikringer til reise og sykdom, samt sparing til pensjon og ferie. NJs veiledende satser tar høyde for disse utgiftene, og kommer med anbefalinger til hva selvstendig næringsdrivende frilansere bør ta seg betalt. Satsene er basert på den gjennomsnittlige årsinntekten til NJ-organiserte journalister med 10 års ansiennitet.

I den Fritt Ord-støttede undersøkelsen [«Høy trivsel – usikre kår Frilansundersøkelsen 2019»](#) kom det fram at kun ni prosent av frilanserne opplever at oppdragsgivere stort sett forholder seg til og respekterer de veiledende satsene. De veiledende satsene det vises til er Kritikerlaget og NJ sine, her er NJ sine: www.nj.no/vare-lag/nj-frilans/din-okonomi/veiledende-frilanssatser/

Honorarer som står stille

I samme undersøkelse kom det fram at 35 prosent av NJ Frilans sine medlemmer som hadde journalistikk som eneste inntektskilde, tjente 250 000 og mindre i året. I alt tjente 2 av 3 tjente 450 000 eller mindre. Det betyr at de fleste ligger langt under en gjennomsnittlig inntekt for bransjen.

Et stort problem er at mange rapporterer om honorarer som har stagnert, eller til og med gått ned. Noen uttalelser fra medlemmer belyser dette:

«Hos min hovedarbeidsgiver har satsene vært uforandret siden 2011 - og når jeg tar det opp blir jeg tiet ihjel...»

Interiørbladet betalte i «2008 kr 14.000 for tekst og foto (7.000 for hver). Noen år senere var honoraret halvert. Da sluttet jeg å tilby ideer.»

I Frilansundersøkelsen svarte 19 prosent av de får lavere honorarer i dag enn for tre år siden, mens 41 prosent sa at de får stort sett det samme.

Styret i NJ Frilans mener at det må settes krav til at de mediene som mottar offentlig pressestøtte må betale profesjonelle frilansere etter veiledende satser. Artikkelen i fagbladet «[Frilansere bør slippe å ta opp denne kampen alene](#)», belyser hvor svakt frilansere står når de skal forhandle om honorarer.

Dårligere sikkerhet gjennom velferdsytelser

Selvstendig næringsdrivende har ikke rett på sykepenger før 17. arbeidsdag ved sykdom. Da får de 80 prosent av overskuddet av inntekt. Det finnes ingen rettigheter til noe som tilsvarer fast ansattes arbeidsledighetstrygd. I de mest ekstreme tilfellene må frilansere i kultur- og mediebransjen selge alt utstyr de har for å kvalifisere til å motta sosialhjelp.

Tanken er at våre medlemmer selv skal betale forsikringer som sikrer rettigheter ved for eksempel sykdom og til å kunne sette av penger til pensjon, men med så lave honorarer har de fleste ikke råd. Samtidig betaler selvstendig næringsdrivende mer i trygdeavgift enn fast ansatte: 11,4 prosent mot lønsmottagernes 8,2 prosent.

I kronikken i Dagens Næringsliv 1. mai 2020 [1. mai-hilsen på vegne av frilansere og andre selvstendig næringsdrivende](#) <https://> skrev NJ Frilans sammen med Creo og Kritikerlaget om problemet med lave honorarer i kombinasjon med dårlige velferdsrettigheter.

«Dette er hva et medlem skriver (mail juli 2020): «Eg gjekk over frå ENK til AS i august i fjor, men tok ikkje ut løn i fjor haust sidan eg ville styrke eigenkapitalen i selskapet. Eg byrja ta ut løn ved nyttår. Då oppdragsmengda skrumpa inn rundt påsketider, ville eg permittere meg sjølv 50 prosent. Men det viste seg at utbetalinga frå NAV tok utgangspunkt i dei 12 siste månaders løn. Og eg hadde berre teke ut løn 3-4 mnd. 50 prosent av det vart så lite at eg likegodt droppa det. Og då har eg betalt 200.000-300.000 kroner i skatt dei siste åra gjennom ENK, så eg føler eg har betalt inn mitt til fellesskapet. Eg har klart meg likevel, altså. Men det viser at for folk som tek eit initiativ og prøver å få til noko, er sikkerheitsnettlet elendig. Eg vil jo tru at ein konsekvens av korona blir at færre vågar å prøve seg på oppstartsverksemdar.»

Behov for reform

Selv om det alltid vil innebære en risiko å være selvstendig næringsdrivende, er gapet mellom rettighetene til fast ansatte og de selvstendig næringsdrivende for stort i dag. Koronasituasjonen viser med særlig tydelighet at det er behov for reformer som gir større sikkerhet for selvstendig

næringsdrivende med lav inntekt — hvilket er normen i en oppdragsbasert medie- og kulturbransje.

NJ Frilans er samstemte med Kritikerlaget om hvilke tiltak vi mener bør inn i en ny reform. Vi håper dette er anbefalinger utvalget Framtidens arbeidsliv også kan vurdere:

- (1) Minstefradrag på næringsinntekt tilsvarende minstefradrag på lønnsinntekt.
- (2) Definerings av begrepene «oppdragstaker» og «oppdragsgiver» i lovverket.
- (3) Krav om at oppdragsgivere som mottar statlig støtte skal holde seg til rammeavtaler og frilanssatser satt av de respektive bransjenes egne forbund.
- (4) 100 % sykedekning etter 17. dag for frilansere.
- (5) Pensjonskasse for personer med kombinasjonsinntekt.
- (6) En ordning tilsvarende dagpenger for selvstendig næringsdrivende.

Til slutt: Trenger mer kunnskap om frilansere

Frilansundersøkelsen 2019 kom til i et samarbeid mellom NJ Frilans, Pressefotografenes Klubb, Norsk Kritikerlag og Fritt Ord for å kartlegge utfordringene frilansere og midlertidige i mediebransjen står overfor. Det er første gang en slik undersøkelse er gjort, fra før har vi hatt liten kunnskap om frilansernes forhold. Det er flott at Fritt Ord har midler til å støtte undersøkelser som dette, men vi tenker at det også er et offentlig ansvar, og noe Statistisk Sentralbyrå burde gjøre framover.

NJ Frilans og Kritikerlaget har lite ressurser og også der andre utfordringer enn fagforeninger som har heltidsansatte som jobber for medlemmenes interesser. Styrelederne jobber selv som frilanserne

Mvh Lisbet Jære, leder NJ Frilans og resten av styret